

Комбінаторні перетворення знакових шрифтових форм в дизайні видавничої акцидентної продукції

Олена Яремчук

*к. мист., доцент, доцент кафедри дизайну,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: yaremchuke@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-3982-8580*

Анотація. Доповідь присвячено висвітленню формотворчих процесів побудови нестандартних шрифтових зображень, актуальних для проектування композицій акцидентних шрифтових видань. Акцентовано увагу на: художніх засобах представлення вербальної інформації; обґрунтуванні можливого синтезу інтуїтивних і логічно-мотивованих дій у творчому дизайн-процесі; використанні традиційних і новітніх засобів шрифтоутворення і візуалізації знаків.

Текст доповіді. Графічний дизайн кінця ХХ початку ХХІ сторіччя, увібравши увесь історичний досвід розвитку типографіки, залишив у минулому сумніви з приводу права тексту на художність і чисельні обмеження, якими керувалися фахівці різних епох: каліграфісти, типографи, конструктори, художні та технічні редактори.

Сучасні технологічні можливості вивели формотворчі й комбінаторні процеси дизайну видавничої продукції на якісно вищий рівень, активно стимулюють появу нових художніх можливостей представлення різних форм візуальної інформації. Технічні пристрої, що постійно вдосконалюються та багатофункціональні програмні засоби забезпечили фахівців видавничої сфери широкими можливостями вибору, генерації і видозміни графічних об'єктів різної складності. Зазначені процеси активно задіюються в роботі над ілюстративними й текстовими матеріалами, що традиційно вважалися розрізненими за видами. На сьогодні вони безперешкодно інтегруються, обумовлюючи появу в практиці графічного дизайну “недоопанованих” комбінаторних засобів конструювання шрифтових зображень, що все частіше надають сторінкам акцидентних видань вигляду насиченого колажного поля. Іншими словами – у видавничій справі, пов'язаній з творчими процесами, відбулися зміни, які вимагають свідомого застосування новітніх підходів до процесу художнього формотворення. Останні характеризуються поєднанням традиційних мистецьких методів з науково-обґрунтованими критеріями оцінки якості сучасних проектних рішень.

Процес надання стильових, образно-художніх особливостей шрифтовим формам перебуває в прямій залежності від формотворчих дій щодо побудови шрифтового знаку, які базуються на двох засадах – конструктивній побудові літер (графем) та видозміні їх форми на площині, і здійснюються, завдяки традиційним ручним і новітнім комп'ютерним методам графічного дизайну.

Традиційним методом створення та наступного конструювання графічних елементів можна вважати дії, при яких зображення отримуються шляхом вільного, ручного рисунку, що виконується у класичних або авторських

(оригінальних) техніках за допомогою різноманітних художніх інструментів та матеріалів. Особливості творчої манери виконавця і відмінності матеріальних засобів при створенні зображення суттєво впливають на характер останнього, а також на результати подальших комбінаторних перетворень.

Суттєво відрізняються від ручних електронні засоби створення та трансформацій шрифтового знаку. Електронні шрифти можуть бути представленими у двох принципово різних режимах – графічному та текстовому. До графічного відносяться знаки, що з'являються на екрані монітора, завдяки введенню технічними пристроями із оригіналу, або створені безпосередньо на екрані за допомогою векторної та растрової графіки і являють собою цифрові зображення.

Як відомо, електронно-графічні шрифтові зображення можуть бути описані двома відомими методами – растровим та векторним. При растровому - візуальна інформація представляється у матриці, кожний елемент якої є мікроскопічним фрагментом цілого – точкою (pixel). Для відтворення такого типу зображення необхідно мати сукупність точок по горизонталі і вертикалі та знати колір кожної з них.

Векторна форма – абстрагована від точкової структури формування зображення в технічних пристроях. Векторний опис візуальної інформації оперує термінами прямих і кривих ліній, що задаються координатним способом і кутами повороту. Суттєва перевага векторної графіки в тому, що якість зображення не змінюється при масштабуванні. З цих причин їй належить більша частка у загальному об'ємі робіт при виконанні оригінал-макетів друкованих видань.

Отже, обраний метод отримання зображення є важливим фактором у процесі формотворення шрифтових знаків у графічному дизайні. Слід зазначити – основною метою проведення комбінаторних пошуків є знаходження відповідного візуального образу шрифтових знакових зображень, наділення їх стилістичною визначеністю, емоційною виразністю і пластичною привабливістю.

Традиційно художні процеси формотворення знаків відбуваються на інтуїтивних діях. Але використання комп'ютерної техніки вимагає, у свою чергу, науково обґрунтованих операцій. Тому сучасний дизайн-процес у поліграфії можна вважати синтезом цих двох складових. Комбінаторні та евристичні дії протікають підсвідомо, але мають при тому базуватися на певній логічній мотивації.

Розглянемо процедуру створення і подальшої трансформації елементарного шрифтового знаку (графема), досліджуючи ряд можливих модульно-комбінаторних операцій, які умовно об'єднаємо у три групи:

- що відрізняються за конструктивними ознаками;
- за деформативними видозмінами графема;
- за образно-пластичними аксесуарами.

У загальних рисах комбінаторика за конструктивними ознаками базується на відмінностях пропорціонування графем. Графемою називають візуальне зображення фонем (звукової характеристики літери), завдяки якому можна

візуально відрізнити літери. Графеми являють собою елементарні графічні модулі у вигляді: прямолінійних штрихів – вертикалі, горизонталі, похилої лінії; криволінійних фігур і їх відрізків як циркульного характеру, так і більш складних – гіперболи, параболи, еліпса; незакономірних криволінійних обрисів, які тяжіють до природних біонічних форм.

Методика комбінаторного конструювання за принципом пропорціонування елементів графеми показує, що проведення видозмін графем за допомогою наперед обумовлених комбінаторних дій і відображення їх в одній техніці (олівець, папір), дозволяє отримати “типові” образи шрифтових знаків.

Під образно-пластичними аксесуарами розуміють наступне: якщо взяти графему літери, зображену на крейдяному папері у довільній техніці, наприклад, туш–перо, вона буде відрізнятися своїми конструктивними і естетичними характеристиками від подібної графеми, зображеної вугіллям чи сангіною на акварельному папері, від графеми, видряпаної “сухою голкою” на металевій пластині, чи зображеної спеціальним олівцем на літографському камені. Це зумовлено не тільки різницею зображальних матеріалів, але й широким спектром емоційних компонентів, які містять у собі технічні аспекти оригінального “вільного” рисунку. Конструктивна ж побудова розглянутих знаків, при цьому залишається незмінною, тому можна говорити про ряд відмінностей, що формуються, завдяки комбінаторним змінам форми і образно-емоційним насиченням графеми зображальними засобами графічних матеріалів. Різниця між зображеннями знаків, створених на основі єдиної графеми інколи настільки суттєва, що вони можуть містити в собі полярні образно-емоційним асоціації: вагу – легкість, твердість – м’якість, експресію – виваженість тощо.

Висновок. Поклавши в основу комп’ютерного формотворення шрифтових знаків традиційні ручні підходи, залучивши до засобів композиційної побудови і художньої виразності специфічні художні ефекти, генеровані за допомогою електронного інструментарію, можливо з високою ефективністю забезпечувати дизайн-процеси, отримувати високохудожні оригінальні зразки графічного дизайну. Комбінаторика в такому разі набуває пріоритетного принципу побудови і організації не тільки шрифтових знаків, а й шрифтових блоків, сторінок, загальної композиції зразків видавничої продукції.

Ключові слова: шрифт; графічний дизайн; комбінаторика.

Список використаних джерел

1. Тиц А. А. *Основы архитектурной композиции* / А. А. Тиц и др. – К.: Вища школа, 1976. – 255 с.
2. Тимоти Самара. *Структура дизайнера. Стильное руководство* / Тимоти Самара. – М.: Изд. дом РИП-холдинг. – 2008. – 273 с.
3. Яковлев М. *Композиция + геометрия* / М. Яковлев. – К.: Каравела, 2007. – 240 с.
4. Яремчук О. «Композиційні засади дизайну аркушевих шрифтових видань» - рукопис дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства, спеціальність 17.00.07 – дизайн. – Харків, 2012, 200с.